

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

Uliță în Iași

Niște biete povești

de N. IORGA

Corectînd acum în urmă pentru „Ramurile“ din Craiova o poveste olteană a d-lui Plopșor, condeii mi s'a oprit înaintea felului „filologic“ de a reproduce produsul, care se părea a fi foarte interesant, al închipuirii populare, hrănită de izvoare ale inspirației vechi cît lumea.

Culegătorul, foarte „științific“, și absolut precis în opera sa „obiectivă“, reproducea toate varietățile de rostire ale graiului oltean. Părîndu-i rău că nu are la dispoziție și vre-o placă de gramofon și că mijloacele neîndestulătoare care sînt literele nu permit să se redea toate nuanțele intonației, el mă deruta și mă speria cu formele acelea de aproape sub-dialect cu care mai întăiu ochii miei nu sînt obișnuiți (și ai cetitorului și mai puțin).

Am lăsat povestea cum era. Am respectat documentul. Facă din el fiecare ce poate! Dar, uite, am și regretat puțin.

Povestea era odinioară un gen literar. Ea îngăduia — și cît voiai! — individualitate. Nu umbla nimeni cu stenograful ori cu mașina de cules sunete după bătrîna sau fetișcana care-i știe firul. Ea devenia dulceagă prin Ispirescu, mustoasă și provocantă prin Creangă, romantică și plină de o înaltă fantasmă prin Delavrancea. Ațiția scriitorilor de frunte nu credeau supt demnitatea lor s'o înfățișeze trecînd-o întăiu prin comoara minții lor proprii. Și erau unii așa de meșteri încît în ei se reunia tot ce basmul are mai simplu cu tot ce firea aleasă a poetului avea mai inspirat.

Ba mai mult decît atîta. Veșmintul versului se așternea peste fondul ei de isprăvi minunate și de înțelepciune măiastră. Un Stefan Cacoveanu, Ardelean, un

Nicoliță, Moldovean, se încumetau să „înșire mărgăritul“ întreprinderilor supranaturale în jurul iubirii, scump plătite și minunat răsplătite, a unui Făt Frumos și a unei Fete de Împărat, vrednici unul de altul. Și, mai presus de toți, Eminescu smulgea înțelesul adînc al poveștii pentru a proclama prin trîmbița ei de aur milenară că sînt iubiri ce nu se pot atînge și sînt mări care nu pot descinde.

Acuma, fiecare e plin de atîta încredere în sine, el e așa

de sigur că buba genialității coace între păreții superioarei sale scăfirii, că în inima sa plină de întunec, de otrăvuri verzi și de draci negri se zbat puterile elementare ale cosmosului, proiectînd raze mirifice, încît cum să se înjosească inovatorul, creatorul, marele demiurg cu nasul încă în plină adolescență licvidă a se cobori asupra unor biete povești...

Și Ținuturi intrate din plin în viața noastră culturală au în mîni imense mănunchi de flori de cîmp care se veștejesc fără să le fi atins o mîna iubitoare, fără măcar să le fi privit cu interes un ochiu curios.

Biete povești!

Verhaeren

Creșteau în straturi flori de pară

*Creșteau în straturi flori de pară
Și se părea grădina 'n astă sară
Răstringerea 'n cristale de-aur și de ghiață
A sufletelor noastre puse 'n țată.*

*Pe zări marmoreene s'a coborît tăcerea,
Tăcerea albă, mare,
Spre care s'au pornit în șir
Copaci cu viniul în spinare
Și umbre-albastre prinse de picioare.*

*Acum nici vînt nu mai adie.
Doar pinze largi de frig se 'utînd, ușor,
Peste grădină, din cîmpie în cîmpie
Și peste lacuri mari de cositor.*

*Prin aierul incremenit de ger
Zăpada scînteiază ca oțelul,
Iar stelele trăiesc în cer.*

*Din tuna rece de aramă
S'a desfăcut și ninge 'ncet o scamă
Metalică și străvezie.*

*Acum blajina veșnicie,
Clipind din mii de ochi strălucitori, de-odată,
Se uită bună, albă, nemișcată
Spre pămînteana, pururi nouă, sărăcie.*

Tradus de A. Pop. Marțian

Conspirația tăcerii

de ION SAN-GIORGIU

Sînt patru luni de cînd „Universul Literar” a început să apară supt conducerea d-lui N. Iorga, dar, afară de cîteva ironii pe care unele publicații le-au strecurat printre rîndurile lor, cea mai largă indiferență a întîmpinat încercarea d-lui Iorga de a pune puțintică conștiință și de a lămuri un drum în mișcarea noastră culturală.

Nu scriem aceste rînduri pentru a cerși bunăvoința și atenția celor cîșiva antreprenori de foi literare. Părerea lor ne interesează prea puțin, iar controlul lor asupra activității noastre ar fi fără îndoială inutil. Noi nu înțelegem să discutăm literatură cu membrii Institutului de Literatură, împrăștiati cu abilitate și sprijiniți de discretele fonduri ale protectorului lor, cum nu înțelegem să discutăm cultură românească cu toate elementele asiatice care au inundat periodicele și ziarele noastre zilnice. O anumită polemică, pe care atîți aventurieri ai condeului o duc cu predilecție, noi nu înțelegem s'o facem. În babilonia adiectivelor care insultă și șantajează ne ferim să pătrundem. Credem prea mult în necesitatea unei opere de creație culturală și literară, pentru a ne coborî la activitatea negativă a polemishilor și esteșilor noștri.

Dacă ne ocupăm astăzi de naivul boicot cu care socotesc anumiți literați să ne asedieze, o facem numai fiindcă vedem în el o altă formă de manifestare a acelui politicianism pe care revista noastră înțelege să-l demaște. Literatura noastră se desvoltă azi în funcție de cafea. Scriitorul modern este înainte de toate un «causeur». Cele cîteva pagini pe care le scrie la rare răstimmuri for-

mează obiectul unor lungi discuții de cafea.

Acolo se consacră gloriile efemere și tot acolo se desbat problemele literare, debateri din care firește nu lipsește intriga, cum nu poate lipsi nici insulta și calomnia. Cea mai mică manifestare literară ia în atmosfera de birfeală a cafelei proporții extraordinare. Pentru a exista însă în literatură, trebuie neapărat să faci parte din această pestriță societate de poeți ratați și de critici fără autoritate. Orice manifestare în afară de cercul de interese al cafelei este pur și simplu boicotată. Poți scrie o sută de volume, poți să ai talent suficient pentru a aprovisiona toată neputința artistică a cafelei, pentru ea ești totuși inexistent, cît timp înțelegi a avea o activitate independentă de capriciile sovietului literar.

Numai astfel se poate explica imensa popularitate de care se bucură junele politician literar d. I. Pilat în toate cenaculele și tăcerea ostilă cu care aceleași cenacle întîmpină uriașa și veșnic noua operă a d-lui N. Iorga. În ultimul an au eșit de supt condeul harnic al învățatului opere ca „Istoria Literaturilor Romanice” (3 vol.), „L'Art Roumain”, „L'Art Populaire Roumain”, „Istoria Artei medievale și moderne”, și nesfirșitele studii de istorie și cultură publicate lunar și totuși nu s'a cheltuit atîta cerneală pentru simpla anunțare a acestor unice opere de mare sinteză, cît s'a irosit pentru a interpreta volumașul de versuri «Satul mieu» pe care d-l Ion Pilat l-a tipărit astă primăvară. Nu e oare acest simplu exemplu o dovadă de inconștientă a cercurilor noastre intelectuale? Nu înseamnă oare aceasta că o

perfidă conspirație a tăcerii vrea să acopere opere care trăiesc în ciuda tuturor intrigilor și că pe de altă parte reptila literară se tîrăște cleioasă și insistentă în cele mai deosebite și mai contradictorii publicații?

Dar să mai luăm un exemplu. Panait Istrati publică o carte. Editorul, presimțind o afacere, face zgomotul necesar, îl trimite în exil să scrie alte cărți, și bietul om se vede deodată devenind din fotograf amator poet balcanic consacrat la Paris și geniu al umanitatismului la București.

Acum cîteva zile băiețașii cari vind ziazele pe Calea Victoriei anunțau răgușit sosirea lui Panait Istrati, iar gazda sa, un cunoscut întreprinzător de afaceri gazetărești, îl ascundea ca o raritate și l arăta curioșilor ca pe un rar șarpe de bilciu.

În schimb o revistă literară ca aceasta, la care tot ce se scrie corespunde unui crez și fiecare atitudine este onestă, o publicație în care cei mai de samă scriitori și învățați și-au publicat scrisul și care are posibilitatea să pătrundă în cele mai depărtate colțuri ale țării, revista aceasta este boicotată și acoperită de o stupidă tăcere, pentru că are o singură vină: aceea de a avea în fruntea ei pe cel mai autentic reprezentant al culturii românești unitare, pe Nicolae Iorga.

Totuși această conspirație a tăcerii, pe care am mai putea-o numi și conspirația prostiei coalisate, nu ne intimidează. Publicația acesta își va urma hotărîta drumul ei, care înseamnă îmbrățișarea oricărui talent serios și lupta îndrîjită împotriva blufului literar și a politicianismului de cafea.

Noi credem că lipsa de seriozitate, care și-a făcut drum și în literatură, nu va putea vicia un domeniu din care a fost lesne exclusă de cîte ori s'a introdus cu obrăznicia și inconștientă unui intrus.

GALBENII

XIX

In cireș

*In virtul lui ușor mă cățaram
Ca o pisică sprintenă, ce-o-alungă
In salturi, cinele ca s'o ajungă
Cu table pin' s'o sui pe ram.*

*De-acolo multe locuri deslușiam:
In fund, spre miază-noapte, se zăria
Cu turnuri albe, Romanul, orașul;
Spre miazăzi Bacăul se 'ngrofa
In Valea Bistriții, spre răsărit
Un deal cu vii încercuia Poenii;
Spre asfințit, își ridicau sătașul
Ațiția munți cu creasta dusă 'n nori.
Dar totdeauna tacom am privit,
Mai mult simțindu-mi tremurarea genii
Deschisa lunc'a râului Siret.*

*Acolo 'n necuprinsul cîmp de flori
Mă fermeca văzduhul tîmniț.
— Ia sama, să nu cazi, din ramuri, jos...
O auziam pe mama dîndu-mi sfatul.
Și-i răspundeam grăbit:*

*— Cit de frumos,
De-aici, din virf, se vede, mamă, satul!*

Volbură Poiană

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de I. Agîrbiceanu

In mulțimea mișcătoare de oameni drumul cărămiziu pe care-l făceau prizonierii, devenia tot mai deslușit pe măsură ce ulița, scăpînd de cotituri, înainta în linie dreaptă.

Oamenii din roata care aștepta în fața bisericii, nu mai vorbeau, nu-și mai puneau întrebări; întregul grup se prefăcu parcă într-o cunună, într-o înflorire de capete, care priveau țintă din cotro se apropiu prizonierii.

Se vedeau acuma bine, erau aproape. Veniau cu toții, cu trupurile grele, mari, aplecate înainte, parcă nu de puț na sarcină în zdrențe pe care o purtau în spate, ci a-trase de o putere tainică a pămîntului. Capetele erau plecate în piept, cozoarele capelor acoperiau fruntea și ochii. Din întreaga față li se vedeau aproape numai băr-

biile mari, încilcite, sure de praf. Masurau uniform și osteniți pași largi, din picioarele îngropate în cizme albe de praf. Picioarele în marș nu mai făceau linie dreaptă la încheietura genunchiului. Mulți aveau cizmele sparte, arătînd degete mari murdare de praf, ori erau legate cu sfoară groasă, să nu le cadă talpa.

Convoiul trecu pe lângă biserică spre una din curțile boierești. Cei din șirele prime nu văzură pe unde trec, și înaintau în marșul de un legănat greu și trudit, cu singurul gînd să ajungă odată. Ceilalți văzură turnul, biserica, și înțiu unul, apoi alți doi trei, pe urmă șire întregi își descoperiră capetele ce arătau un păr mișos, încilcit, și cu brate lungi își făcură, de trei ori semnul crucii. Pe-o clipă verechi de ochi albaștri priviră în dreapta

și în stînga la invălmășala ome-nească ce-i urma într-o mare mișcătoare, apoi bărbile sure de praf se răsărară iarăși de piept.

Se frînse și roata de oameni din naîntea bisericii. Satul întreg porni după prizonieri și munda urtea domnească. Femeile își ștergeau mereu lacrimile cu năfrămuțele de Duminecă, ținute adunate în pumn, ori cu mincile iilor. Altele plîngeau cu hohote. Bătrinelor li curgeau lacrimile în pirăiașe de-alungul obrajilor zbirciți, și se uitau cu gura uitată deschisă. La toate mișcările prizonierilor. Copiii se aropiară pînă la străini, și cercetau cu de-amănuntul cizmele, hainele, povara din spate a Rușilor.

O bătrînă tot făcea semne prizonierilor.

— Ședeți, maică, și vă hodiniti! zise ea, nemaiputîndu-se răbda să ședeți, căci picați de osteneală. Vai de maicile care v'au făcut!“

Curtea, părăsită acum, căci întreaga economie se purta din cea de peste drum unde locuia d. Ponori, era un covor verde de troscoțel gras, înalt de-o palmă.

dar prizonierii nu șezură.

Un ofițer izvorî din mulțimea soldații austro-ungari de gardă făcură front în fața lui, porunci fură împărțite. Garda se împărți, afară de un plutonier-major, care scoase din buzunar o listă.

Prizonierii fură puși în rînduri lungi, apoi plutonierul, între doi ofițeri, cel de mai înainte și încă unul, făcu apelul nominal.

Cetia cu greutate numele rusești. Glacuri pline, melodioase răspundeau și de ici și de colo din rîndurile prizonierilor, și ei ieșiră făceau un pas înainte și rămîneau pe loc.

Mulțimea Cozlenilor asculta acest apel nominal cu o atențiune încordată, ca și cînd ar fi avut o însemnătate covîrșitoare, nu numai pentru prizonieri, ci pentru ei înșiși. Orice pîns conținu. Era acum liniște desăvîrșită, numai întrebările schilodite și răspunsurile cîntătoare picurau în ea.

— O sută patruzeci și doi, încheie plutonierul. Niciun om nu lipsește.

— Foarte bine, răspunse unul dintre ofițeri.

— Acum e rîndul dumatile, Andrei Vasilevici Perrov. Oamenii abia acum înțeleseseră pentru ce primul din întiuul șir nu făcuse un pas înainte ca ceilalți, și nu fu chemat să răsundă. Imbrăcămîntea lui nu se deosebia mare lucru de

a tovarășilor, mai ales cum erau ninsi des și greu de praf.

Cel chemat p rni cu pași elastici. Nu purta nicio povară în spate. „E ofițer“, șoptiră bărbatu. Simț a ploaia de priviri îndreptate toate asupra sa, și în ochii lui albaștri, blânzi și buni de copil aproape, se vedea că e puțin stinjenit de atențunea aceasta.

El se postă înaintea taberei și începu să vorbească rusește. Era înalt, svelt, vinjos, deși părea foarte tânăr.

Poate și fiindcă era ras și pe barbă și pe mustăți. Mina stingă și-o ridică dela o vreme și o puse în șold, iar dreapta începu să gesticuleze.

La început Cozlenii nu crezură că vorbește el: prea era plin și puternic glasul lui de bariton, care învăluia totuși cuvintele într'o dulceață deosebită. Vocea lui părea că vine din adincimi mari, născută din claritatea armonioasă și caldă a unui clopot viu din altă lume.

Nu vorbi mult, dar obrații albi și delicați se impupurară. Prisionierii cei bărboși îi ascultară cu ochii albaștri plini de visuri.

Cozlenilor li se muia ră d n nou inimile.

Femeile suspinau.

— Săracii, citu-s ei de supărați, șopti un bătrîn.

— Și cum ascultă de pierduți. Se pare că nu mai au nicio nădejde, zise altul.

Andrei Vasilievici Petrov, după ce schimbă un cuvînt în nemțește cu unul din ofițeri, li făcu prisionierilor un semn. În cîteva clipe erau cu toții lungiți pe iarbă. Capetele fură scoase din cap, poverile din spate puse de-o parte. Un otat de ușurare se ridică și din rîndurile lor și din Ingramădirea Cozlenilor.

Unii dintre prisionieri își căutară praful de tutun ce le mai rămăsese, și începură să răsucească țigări în hirtie murdară de gazete. Alții căutară în zadar după resturi. Fură imbiași de cei cari mai aveau. Dar nu se ajunse nici la douăzeci.

De-odată, din imbulzeală, peste capetele copiilor, se întinse o tabachere, apoi, și de ici și de colo, altele, pachetele cu tutun, țigarete, cutii cu chibrite.

Bărboșii zimbiră. Ochii li luminară blînzi. Zimbiră și Cozlenii. În curînd de-asupra taberei seridică, în nourași vineți, fumui. Prisionierii începură să vorbească între ei.

Nimeni nu știu care femeie veni cu intia jumătate de pine subsoară, cu un coș cu binză, cu slănină,

Într'o jumătate de ceas, prisionierii aveau din bielșug de toate.

Un soldat din gardă trecu printre oameni. Era un ungar. O rupea și pe românește.

— Băutura nu-i slobod. Rachiul și vin să nu beți!

Tocmai atunci nemerise și Moș Damian, pirgarul satului, c'o ploscă în care se clătina rachiul.

— Uite, domnule, bea și dumneata, zise bătrînul. Soldatul privi plosca veche, simți mirosul băuturii până în furca pieptului, aruncă o privire cercetătoare în jur, dar, cînd să întindă mina, se răzgîndi.

— Nu se poate. Am spus. Nu-i slobod, și se depărtă în ținută militărească dela locul ispitei.

Moș Damian era afumat de dimineată.

— Proști, zise el. „Ce știe dumnealui! Cînd vine omul ostenit dela drum, e mai rupt de oboseală decît cînd se întoarce dela lucru. O gură de rachiul, în împrejurări de astea, nu-i băutura. E leac! Și aștia, spuse el arătînd cu mina spre Rușii, Dumnezeu îi știe de cînd sint pe drumuri.

— Nu vin dela oraș?

— Dar unde crezi că i-au prins? În fundul țerii Poleacului, nepoate! Și de-a colo hi și hi, făcu moș Damian. „Ori credeți că sint cară de foc și pentru ei? Nu vezi că ai noștri, și vin inghesuți ca pești. Toate trinurile duc răniți și gloante.

Alții din jurul lui moș Damian se amestecară în vorbă.

— Zice că de cinci zile vin mereu cu scurte popasuri, noaptea.

— Cică i-ar aduce dela altă moșie, din Țara Ungurească, unde au iernat. Acolo au venit alții. Se vede că-i schimbă și pe ei, cum schimbă trupele la front.

— Se vede pe ei că nu pot veni numai din oraș. Sint rupți de oboseală.

— Ș'apoi, iată cît sint de zdrențoși! Trebuie să-i fi prins de mult. Ai noștri cari mai vin pe-acasă spun că Rușii sint foarte bine îmbrăcați.

— Și mulți sint bătrîni, măi taică! Spun că Rusia are potop de popor, pentru ce vor trimite și ei în bătăie pe oamenii bătrîni?

Pirgarul nu-i mai asculta. Își făcu loc printre lume și se apropiă de prisionieri. Li făcea semne, cînd unuia, cînd altuia din cap, din ochi, din brațe, tot arătîndu-și plosca. Dar prisionierii nu cutezau.

Ei clătinau din capete bărboase, unii zimbirau și de stăruințele bătrînului. Clătinau din cap, arătau

cu brațe lungi spre ofițeri și ziceau: Nema!

— Auzi-l tu cum zice! Nema, se ciudia pirgarul. Dar ce are ofițerul cu băutura mea? Cu omenia mea? Adică te îți vin străini drumeti în sat, oameni năcăjiți, cari Dumnezeu știe de cînd n'au mai pus pe limbă un strop de băutura, și nu-i poți omeni, că zice ofițerul: Nema. Ei, drăcie ca asta!

Cițiva Cozleni, văzînd stăruința zădărnică a pirgarului, se inveseliră.

— N'ai încotro, moș Damiene, va trebui să duci băutura înapoi.

— Uite comedia! Încă așa rușine n'am pățit, și el își ridică pălăria mare, lată, și se șterse de sudoare pe chelie. Șezu apoi pe-o piatră și puse plosca lingă el. În curînd îl incunjurară vre-o cinci de vîsta lui, și începură să guste.

De cînd începură să sosească darurile pentru cei fiămînzi, femeile și copiii urmăriră de aproape toate mișcările prisionierilor, ca și cum acum ar fi văzut pentru intia oară oameni mîncînd. Li văzură cum își făcură cruce, cum se inchinau către răsărit.

— Creștini ca și noi, maică, suspină o bătrînă, și iată-i la ce soartă au ajuns. Dumnezeu să terească și pe puiu de șarpe.

— Așa or fi și ai noștri cari-s prinși în Rusia. Ei, cu toții, tot mai au o nădejde. Odată și odată se va isprăvi și bătaia. Dar cei școlari, cari umblă în cîrjă, ori cei ce stau de spate în spitale și răcnesc supt cuțitele doctorilor? Dar cei cari putrezeșc în pămînt străin?

— Sărac de lume și să-ac de noi!

După ce simțul de curiositate se mai potoli, după ce mila se revărsa în ajutorul dat, sufletul mamei, a soților, a părinților, se umplu de alte gînduri. Unde vor fi ai lor? Ce vor face ai lor?

Și ici și colo, plîngeau femei, șezînd singurate în iarbă. Sau bătrîn tăcuți înțepeniră pe bolovanii de piatră.

De odată din rîndurile prime ale mulțimii de Cozleni cari incunjurău tabăra, izbucni un țipăt sfîșietor:

— Ionică, sufletul meu! Tu ești!

Și o femeie, sveltă, vinjoasă se rupse din mulțime, și dădu năvală printre prisionieri, până în mijlocul taberei. O hii ei nu mai părăsiră ținta spre care pleaseră. Dar, la un pas înaintea Rusului, ea se opri, privi prostită, înălță minile în aier și căzu pe spate.

O luară pe brațe și o așezară la o parte pe covorul de troscotel.

Aduseră apă rece. O bătrână începu să descinte. O roată de oameni se făcu în jur, crescînd mereu.

Femeia stătea întinsă, nemișcată, cu fața palidă ca de mort.

— E nevasta lui Ionică al Diacului! zise cineva din grup.

— Da! Vai de capul ei, ce i s'o fi părut?

— Ferească Dumnezeu de o nenorocire. I-ar rămînea pe drumuri cei trei copilași.

Și oamenii începură să vorbească cu laudă despre Anuța lui Ionică al Diacului. Al treilea an de cînd duce greul vieții singură. Și se poartă ca o mironosiță. Li umbliă ei prostii prin cap ca li alte neveste tinere? Iși vede de năcuzurile ei, și parcă din zi în zi se face mai harnică. Unde-i gospodărie de om sărac ca la dînsa? Cu cîte capete de vită a lăsat-o Ionică și cite-i întră acum în ogradă? Mai ales de cînd îl știe în viață, prins la Muscali. I-a venit scrisoare. Și „poza“ și-a trimis-o. Au văzut-o mulți, tot satul. Cui nu i-a arătat-o Anuța? Căci îl aveau drag pe bărbat, minune mare! Și era Ionică acolo în poză tocmai ca Rușii. Iși lăsase barbă, și avea „ciapiță“ rusească în cap!

Aceste și altele încă, cuvîntară Cozlenii despre Anuța lui Ionică al Diacului. Și iat'o acumia țepănă, întinsă pe spate! Doamne ferește de o nenorocire!

Dar toate capetele se'ntoarseră spre bolnavă. Deschise ochii. În curînd se ridică.

Luçurile se petrecură așa cum bănuiră oamenii. Anuța, de cum venise și ea cu dorul ei, înțepeni în rîndurile prime ale privitorilor și nu-și mai luă ochii de la un Muscal. Nu-l putea vedea bine, căci prizonierul era cuprins cu mîncarea, și nu-și înălță capul. Dar de departe ar fi jurat că-i Ionică al ei. Inima începu să-i spargă pieptul, respirarea i se oprîa, și ea privia întinsă în acelaș loc. Să fie cu puțință? De dorul casei să se fi strecurat el înre ostașii ruși, să se lase prizonier, pentru a veni acasă la dînsa, la copii?

Avea chipul din „poza“ trimisă din Rusia adînc înțipărit în minte și inimă. Nădușeli o treceau, îngheta într'o clipă pentru a-i arde tot sîngele aprins în clipa următoare.

Rusu înălță în urmă capul Anuța nu mai putu răbda și dădu năvală. Dar în fața lui văzu că se înșelase.

Priscnierul, după ce se prăbuși femeia, împinse de-o parte, cu scribă, mîncarea. În curînd lacrimi grele

se prelingeau dintre genele lui blonde.

Anuța lui Ion al Diacului, pămîntie și amestă, porni spre casă. Oamenii începură să se împrăstie.

Clopotul trăgea de ieșit. Acum era tirziu să mai meargă la biserică. În Dumineca aceia părintele Mihuleț sluji liturghia numai cu diacul cel bătrîn și cu paracliserul.

Pe cînd ieșiau oamenii în grupuri din curtea boierească, pe drum se apropiau citeva care de ale curții, pline cu lădițe, cu pachete de veșminte. Trei bucătării de companie er u legate după cară.

D. Ponorî, administratorul, venia călare, pe-un cal sur, scund și îndesat, în urma carelor.

Părintele Mihuleț ieșia din biserică, cu cartea subsuoară, pițigînd dintr'un corn de prescură. Administratorul oprî calul.

Salută pe preot, zîmbi, arătîndu-și dinții negri cari strîngeau cîntura de os a pipei, își scoase apoi drăcia din gură, și zise:

— Ți s'au înmulțit credincioșii, părinte Mihuleț. Am poruncă de la stăpîni ca orice slujbă vor cere nuscălii dela dumneata, eu să plătesc.

Preotul era posomorit.

— Ei, că de slujbe li arde lor acum! răspunse, voînd să-și urmeze drumul.

— O să vezi. Muscălii aștia toți sînt niște bigoți. Cred în puterea popii cînd are patrafirul pe piept. Iți spun, să știi: eu plătesc. — Bine-bine! Poate în felul acesta vei mai da și dumneata de sufletul celor răposăți. Să ne vedem cu sănătate!

Părintele Mihuleț porni, cu diacul cel bătrîn alături.

Administratorul îndemnă calul. Din drum întrebă:

Ei, și cu dascălul cum a rămas?

— Știi și dumneata ca și mine.

— L-au pornit în Țara Ungurească?

— Da?

— Nu știu pe unde vei fi umblat dumneata și cu notarul. Dar eu știu e'am bătut la toate ușile. E de neînchipuit să lase satul lipsit de toate trei puterile didactice, și mai ales după ce domnul Petru fusese dispensat.

Preotul se oprî și îl măsură cu privirea. Un zîmbet viclean păru că zîmbește în mustașa bălană. Și își amînti ce-i spuse ginerele său la despărțire: M au prîrit oameni răi, tată. Iată de ce nu mai putem ajuta nimic. Mi-a spus un sublocotenent că e denunțat ca agitator,

că abia așteaptă să se întoarcă norodul pe frontul românesc.

Dar Petru nu se putea lega de mine, anume. Bănuia pe administrator, mai ales de cînd se iertară cu prilejul cumpărării celor din urmă două jugare de calînt cu care crescuseră moșia părintească. În trei cei ce voiau să le cumpere fusese și d. Ponorî. Dar, nu știa să fi spus: vr'odată vorbe nesocotite înaintea administratorului.

Preotul îl măsură pe călăreț de sus până jos.

— Dacă ai pîs și d-ta o vorbă bună pentru Petru, îți mulțumesc. Se vede însă că vorbele bune au tras mai puțin în cumpănă decît cele rele.

Administratorul, ca și cînd n'ar fi auzit nimic, continuă:

— Pretutindenea mi-au spus că-i lipsă mare de oameni. Dar greutatea de căpetenie a fost gradul d-lui învățător. Dacă ar fi fost soldat de rînd, ori grad inferior... Dar e sublocotenent, părinte Mihuleț. Și e lipsă arzătoare de ofițeri. S'au topit mulți în luptele cele mari din Italia și Polonia.

— Va fi cum zici!, suspină preotul și-și văzu de drum, c'o mare îndoială în suflet: Nu-i cumva administratorul cel ce l-a încolțit atît de greu pe ginerele său?

— Cu neputință nu-i, își zicea părintele. Străinul să-ți trăiască o viață întreagă în sat, să-și aibă îngrupați aici și părinți, nu te poți încrede în el, mai ales la zile grele ca acele de azi.

De departe, cîrmînd spre curtea boierească în care intrară carele, administratorul îi striga;

— De încartiruire te-am scăpat de data asta, părinte! Popa Mihuleț nu mai răspunse. Dar se oprî îndată ce Ponorî intră în curte. Aproape își uitase de ce i-a fost azi biserică pustie. Avea bătrînul rană proaspătă la imină, și, cînd durerea singerează mai întăiu, nici sufletul preotului nu se deosebește de al altora. E un om neputincios și el ca și care altul.

Se oprî cu bădicul Visalon, paracliserul mărunțel și încirbit de spate, cu obrazii vecinic plini de tepe albe-negre.

Se vedea bine în curte. Prizonierii, cei mai mulți, erau încă trîntiți pe iarba. Alții se mișcau greoiu în jurul căldărilor negre de supt care se înălța fumul. Mai erau în curte și grupuri de Cozleni.

— Stau trîntiți ca niște copaci tăiați dela tulpină, zise părintele cu tristeță.

— Vin de departe, părinte, sînt osteniți.

— Da! Și osteniți vor rămînea întreaga viață, oftă părintele. Să știi, criznice, că cine trece prin războiul ăsta și se întoarce viu acasă, nu va mai fi ce-a fost citu-i veacul. Nu te mai poți întoarce întreg din așa prapad.

După ce mai urmăriră un timp mișcarea din curte, preotul zise:

— Vino să-i vedem și noi mai de aproape!

Sufletul părintelui Mihuleț se umplu de induișoare, de milă. Săracii oameni! Din ce afund de lume au ajuns ei pe meleagurile astea. Sînt toți mari, puternici, cum se cade, în țara lor fără hotare. Dar iată-i cu nădejdea vieții st. nsă în ochi!

Abia se apropiu de tabără, și prizonierii se ridicară. Cei mai de aproape se plecară să-i săcute mina și să i-o ducă la frunte. Veniră pe urmă și alții. Induișat pînă la lacrimi, popa începu să li spună cuvinte de compătimire și de îmbărbătare. Cine să-l înțeleagă? Dar prizonierii simțiau induișoarea bă-

trinului și nu șezură pe covorul de troscotele, tăvălit acum, decit după ce porni părintele Mihuleț.

— Iată oameni, creștini ca și noi, ajunși în rindul dobitoacelor. De ce i-au adus aici? Să fie boi de jug. Iată oameni, continuă părintele, cari n'au avut în viața lor nimic nici cu Nemții, nici cu Ungurii, puși deodată să se arunce în săbiile lor, ori să macelărească inșii. Om cu om să mai poate sfădi, om pe om se mai poate minia, dar milioane de oameni, neamuri întregi, în veci nu se pot minia unele pe altele. Și popa oftă din nou căzînd pe gînduri grele.

— De, părinte, zise paracliserul, se poate că ne apropiem de sfîrșitul vremilor și de capătul pămîntului. Atunci scrie la carte că se vor scula neamurile, unul asupra altuia, cu vrăjmășie mare, fără nicio pricină, numai cit or fi întente și înveninate de Anticrist, dușmanul lui Hristos Dumnezeu.

Apoi pășiră tăcuți spre casa parohială.

(Va urma)

Hanul dela Ancuța

Începuse să ploaie tare, cînd au pornit din Hălăucești, la vre-o trei ceasuri după amiază. Se însera. Drumul deveni un chin din pricina noroiului clisos în care se înfingeau copitele cailor și-și făceau cale cu greu roatele mari ale chervanului, acoperit cu burdof de piele. Lîngă capră și de'asupra arcurilor dinapoi, sipete grele de lemn, ferecate, stăteau prinse în frînghi și curele.

Era primăvara, la începutul lui Aprilie. Din spre sfînga, unde era valea Moldovei, venia un vînt subțire și rece, plin de miresmele proaspete ale șesurilor nesfîrșite.

— Moș Tihule, întrebă un glas puternic bărbătesc dinăuntru trăsuri, ei, ce ne facem cu ploaia asta? O să putem urca rîpa dela Tupilați, ca să rămînem noaptea la Păstrăveni, sau vom minie pe aici undeva, dacă știi vre-un rateș mai curat pe aproape?

— Greu, tare, boierule, răspunse vizitiul. Pînă la podul de peste Moldova o mai fi ca vre-un ceas jumătate. Apoi, de acolo la deal, prin huma asta moale, n'o să putem răzbi. Căii sînt trudiți de atîta drum și nici nu se mai vede. La un șfert de poștă, este un han

bun, ținut de un Arnăuț gospodar vestit,—iaca acolo, la dreapta, mai depărțitor, unde se văd niște case mari albe. Am să mai îndemn o leacă telegarii și intrăm în rohatca satului Ancuța.

— Bine, moșule, hotări boierul, să tragem la hanul Arnăuțului.

Acum, noaptea se lăsase în plin asupra pămîntului. Prin ferestrele burdufului dela trăsura, se vedeau licărind cîteva slabe lumini răslețe prin sat. — Iei, colo, cîte un biet de cine hămăia răgușit, trezit din somn de zgomotul tălâncilor, al zurgălăilor, de pocnetele harapnicului și îndemnurile către cai, amestecate cu sudălmă, ale vizitiului.

Hanul, înalt, cu ziduri groase, avea o boltă mare la mijlocul clădirii, închisă cu două porți legate cu lanțuri. Un felinar mare se le-găna în bătaia vîntului.

Hangiul a descuiat o lăcată mare ce ținea lanțurile. Chervanul a intrat supt boltă. S'au scoborit un bărbat de vre-o patruzeci de ani, potrivit la stat, cu barbă neagră, și o cocoană tînără, care ținea în brațe un prunc.

O sală mare și afumată. O vatră, într'un colț, unde ardeau cîteva

loazbe de fag.—Mama și copilul s'au retras într'o cameră de mosaică, unde, după ce au mîncat cu toții ce se poate pregăti răpede la fară, s'au culcat.

Hangiul Leonte Giuamelgian, un Arnăuț de vre-o cinci zeci de ani, a fost în tinerețe călăreț de rădvan la un boier din Iași, iar, acuma, stătea de mai mulți ani la Ancuța, ținînd hanul în arendă. Hangiul avea ochi mari negri, umbriți de gene stufoase și îmbinate. Purta mustași lungi și groase, ce mascau de abia buzele bestiale. Un piept lat și niște brațe de uriaș. Pe cap avea o legătoare de mătăsă galbenă. În brîul lui și roșu, ținea un iatagan, amintirea sileafului plin de arme, de odinioară.

Căii fiind îngrijiiți, vizitiul a intrat în sală și s'a așezat pe o lavită lîngă vatră. Hangiul i-a pus dinainte o sticlă cu rachiu, o bucată de pîne neagră și măsline.

— De mult n'ai mai fost pe aicea moș Tihule?, întrebă hangiul pe vizitiu.

— Da, de mult, jupîne, răspunse bătrînul, îmbucînd și trăgînd o dușcă de rachiu. Dă, amî s'o deprins boierii să meargă cu poșta lui cuconu, Nicu Privileghio. Sînt mai mulți laolaltă, dau parale mai puține și au pază.

— Cine sînt boierii d-tale, grăi Leonte hangiul.

— Fețe însemnate din Cernăuți. Sînt plecați de mult de acasă. Au fost la Viana, la niște doftori, pentru cucoana,—apoi au trecut pe la Brașov, București și Brăila. La Galați, s'au oprit mai multe luni. Cucoana a născut acolo și a trebuit să mai întîrzie ca să se facă fetița mărișoară și să poată răbda la drum. Tot la Galați, dumnealor au mai făcut o moștenire mare dela un bogasier bogat, moșul cucoanei și acum se întorc cu plin acasă. Trebuie să ne oprim la Păstrăveni, la cuconu' Sandu, neam cu boierul, și la Tîrgul Neamțului. De acolo, vom merge drept la Cernăuți, unde voi găsi mușterii pentru întoarcere la Galați. Ei, da' pe mine unde mă culci, jupîn Leonte?

— Ia în podul cu fin, unde ai mai dormit și altă dată, răspunse hangiul, rînjînd și arătînd niște dinți de fiară.

Totul se liniști și căzu într'o tăcere adîncă.

Pe la miezul nopții, Leonte hangiul intră în sală cu o lampă mică în mina dreaptă, tîrînd după dînsul o femeie uscățivă, cu ochi mici sclipitori, care tremura și clănțănea din dinți de spaimă.

Hangiul vorbea pe șoptite, dar foarte hotărît și răstit.

— Giumaia, grăi hangiul, nu trebuie să scăpăm norocul din mână. Moș Tihu doarme dus în podul grajdului. Am desfăcut legăturile șipetelor de pe roțile chervanului. De abia am putut să le urnesc de grele ce sînt, pline de aur și argint, ce se auzia zornăind. Lasă, nu-ți fie frică. Ți-aduci aminte în tinerețe, cînd am ucis la pîndă pe ciobanul vlah Lazăr, la podul de lângă Meglena, în Macedonia, și apoi am fugit împreună la Stambul cu chimirul plin de lire? Nu ne-a prins nimeni și nici Dumnezeu nu ne-a pedepsit.

Femeia tremură și mai tare, făcînd de trei ori semnul crucii.

— Și, acum, iar vrei să ucizi, Leonte? întrebă, abia răsufflînd, Giumaia.

— Trebuie, răspuse Leonte cu ochii turburi. Numai așa scapă omul de nevoi. Am să-i înjunghi pe toți chiar acum, în somn, cu iatașganul... Mai iutîu pe boier, pe urmă pe cucoană, pe copil și pe moș Tihu birjarul. Tu ai să speli sîngele. Eu am să tîrîi hoiturile în beciu și am să le arunc în groapa adîncă, unde chiftește păcura. Apoi, înham caii la chervan și mîni dimineată vînd totul lui Leiba samsarul, la Piatra.

Leonte Arnăutul scoase încet iatașganul din teacă, încercă tăișul pe părul de pe brațe, luă cu sine lampa, lepădă papucii și se apropiă de ușa unde dormiau drumeții.

Pe cînd Giumaia stătea la pămînt cu fruntea lipită de podele, tremurînd și suspinînd, Leonte hangiul apăsa încet pe clanța ușei.

II

— Giumaia, dormi?, întrebă Leonte Arnăutul, din pat, pe întuneric.

— Nu, răspuse Giumaia, n'am putut nici măcar așipi, de cînd m'am culcat.

— Sst, vorbește mai încet și pe limba noastră, ca nu cumva să ne audă și să ne priceapă fata alături. Poate că nu doarme nici ea, mititica. Asta e cea din urmă noapte ce o petrece la noi. Mîni va fi acasă la dînsa, cu bărbatul ei... Eu am dormit ceva, dar tare greu. Au venit iar să mă chinule în vis strigoii, boierul, cucoana și Lazăr ciobanul... Ce vis fioros... Eu, zăceam la pămînt, trîntit cu fața în sus, boierul și cucoana horcăiau peste mine, trăgîndu-și sufletul, iar sîngele lor, gîlgiînd din rane, îmi umplea gura și mă îneca... Nu puteam nici să șip, nici să mișc brațele, supt povara hoiturilor... Lazăr

IN PORT

*Au pornit corăbiile toate
Cu fișii de soare la catarg;
Au plecat corăbiile'n larg
Și-acum, tirziu, pe innoptate
Cina vaturi lingă cheu se sparg,
In zarea cu perdelele lăsate
E tmîște... 'ntunerec și pustiu
Și portu-i trist și gol ca un sicriu...*

*Nourii trec mereu în spre apus
Grei și 'ntunecați ca un păcat
Și cerul tot e negru, cătrănit,
Iar luna de trei nopți n'a răsărit,
Și din pescarii cari au plecat
Niciunul de trei zile n'a venit...*

*Din circiuma din port, un vagabond,
Hamal în port, invinețit de beat,
Cu pumnii strînși și ochiul injectat,
Cu nervi 'ntinși în pirghii de oțel,
Cu pași șovăitori s'a îndreptat
Spre cel mai apropiat bordel...*

*Pe poart'a dispărut hamalul beat,
Și'n prag l-a 'ntîmpinat un ris din plin;
Apoi la o fereastă s'a lăsat
Perdeaua de un roșu 'ntunecat
Și'n casă-i o lumină mai pușin.*

*In larguri marea cîntă monoton,
Iar farul trist veghiază lingă dig
Și marea parcă tremură de frig,
Iar nori 'ncremenți pe cerul mort
Par niște zdrențe 'ntinse peste port...*

*Și din spre largul mut si 'ntunecat
Adîncurile gem înăbușit,
Iar luna de trei nopți n'a răsărit,
Și noaptea crește 'ntr'una, nesfirșit,
Și-atîta întuneric s'a lăsat
Încit lumină farului, pe cheu,
Îți pare în abisul 'nvolburat
— O lacrim'a lui Dumnezeu...*

Dem. Gălman

ciobanul stătea în picioare și se uita la mine cu ochii scurși... Era atît de slab și galben la față Lazăr ciobanul...

O cucuface, în apropiere, scoase un șipăt sfîșietor.

— Leonte, Leonte, scoală că nu-i a bine. Du-te la icoana Precistei, cazî în genunchi și te roagă. Mîni e nunta fetei, Ce n'am făcut, de

șasesprezece ani ca să se îndure cerul cu mine și să uit de faptele mele... Știi, în noaptea cea grozavă... După ce am ucis pe boier, pe cucoană și pe moș Tihu, i-am aruncat în groapa cu păcură. Am vrut să arunc și copilul, dar fetița s'a trezit, de-odată, din somn, s'a uitat la mine, la tine, cu ochi mari și ni'a ris ca un ingeraș... Mî s'au

is'ovit puterile și i-am dăruit viața... Am plecat cu fetița la țig, unde am lăsat-o la o mancă. Acolo a crescut-o cîțiva ani. Apoi am adus-o acasă, spunînd sătenilor că-i o nepoțică rămasă orfană... Și așa, Zamfirița a crescut mare... Cîte pomeni n'am făcut... Am zidit biserica din Tupilați, am cumpărat odoarele, crucea, evanghelia, icoanele și hainele preotului... Cîte cununii, botezuri și înzestrări de fete sărace am făcut, doar m'o ierta Dumnezeu.. Boli n'am avut. Treburile ni-au mers bine, averea s'a făcut mare. Zamfirița are parale bune și un bărbat tînăr și frumos, Alecu Negriță, feciorul zapciului.

Cucuvaia țipă de trei ori și mai sfîșietor.

— Giumaia, Giumaia, iaca mă duc la icoană.

Leonte hangiul se urzi din pat cu greu și merse împletectit pînă la colțul de răsărit al încăperii, unde era o icoană mare a Sfintei Ecloare, afumată de vechime și luminată de o candelă. Cînd Leonte căzu în genunchi, mucul candelii sfîrșii lung și se stînsse.

În făcerea nopții se auzi trei trosnituri puternice, de-asupra lui Leonte.

Giumaia era lîngă bărbatul ei, tremurînd de spaimă.

— Leonte, vai de mine, a pocnit icoana sfîntă. Cînd eram copilă la Meglena, ni spunea bunica, noastră că, de va trosni icoana asta odată, va muri unul, iar, de va trosni de trei ori, se va stînge de moarte grea tot neamul nostru... Leonte mi-i tare frică. Să știi că a sunat ceasul ispășirii pentru noi.

Amîndoi ucigașii se prăbușiră la pămînt, făcînd mătânii și plîngînd cu hohote.

III.

Toți oamenii din Ancuța și Tupilați au venit să joace și să che-fuiască la nunta Zamferei cu Alecu Negriță, la hanul lui jupin Leonte Arnăuțul.

Era Dumineca Tomei.

Pe la toacă, mirele și mireasa trebuiau să plece la casa lor, la Tupilați, ca vre-o două leghe de parte de Ancuța.

Toată ograda hanului era plină de lume. În dreapta, lîngă hambare ardea un maldăr de ciocălăi de popușoi, la care se frigeau în șir miei, din cari se ospătau nuntașii la niște mese lungi de scînduri, plina cu ouă roșii, cozonaci și oale cu vin vechiu vestit de Tîbucani. În mijloc era o horă mare de flăcăi și fete. Flăcăii purtau cojocel, cusute cu arniciu și fluturi de aur,

iar fetele fote bogate și îi frumos împodobite. Două tarafuri de lăutari cîntau din scripci, nături și cobze. Băieții, copilele tropăiau de rupeau pămîntul și chiuiau, răs-unind de veselie valea negrăit de frumoasă a Moldovei.

Fiind vremea împlinită, două chervane grele au pornit cu sipete și lăzi de Brașov, ferecate, spre Tupilați, ducînd zestrea mresii.

Zamfira, oacheșă, cu ochi albaștri îmbrăcată în țesut de borangic de mătasă albă, cu un val de beteală de aur pînă la călcîie, s'a prăbușit în brațele Giumalei și ale lui Leonte Arnăuțul, plîngînd cu hohote. Trebuia să plece din casa părinților. Lăutarii, atunci, au început să cînte vestitul cîntec:

Taci, mireasă, nu mai plînge,
Că la mîncă-ta te-oiu duce,
Cînd o face plopu pîre
Și răchita vișinele.

Toți nuntașii rideau și chiuiau. Mirele, Alecu Negriță, cu un smoc mare de beteală la piept, se răpezi și smulse cu putere pe mireasă, care nu se lăsa din brațele bătrînilor, după obiceiul pămîntului și o duse pe sus în chervanul împodobit cu flori și plin de perechi de porumbei albi, legați de picioruțe cu mătasă și beteală. Doi armăsari negri, înhămați la chervan, erau ținuți locului, cu mare greutate, de mai mulți flăcăi.

Leonte Arnăuțul se sui pe capră. Giumaia se urcă și ea. De și îmbătrînit, Leonte hangiul apucă cu putere hățurile armăsarilor zvăpăiați. Zurgălăii de argint zornăiră prelung și chervanul porni ca o vijeie în spre rîpa Tupilaților, în pocnetele harapnicului și urările de tralu bun ale nuntașilor.

Cerul se înnorase tare și se pregătia a furtună, dar Leonte Arnăuțul mina ca un leu. După vre-o jumătate de ceas se apropiară de podul de peste rîul Moldova. Începu să picure picături mari de ploaie și se întunecă de tot. Din spre miazănoapte și apus, de pe dealul Războienilor, scobora cu mare iuteală un nor negru, tîrîndu-se pe pămînt ca un balaur. Un vârtej de colb se stîrni, de te orbia cu totul. Furtuna venia năprasnic, făcînd un uruit surd, ca un gemăt, cuprinzînd nenumărate glasuri de jale. Cînd Leonte ajunse la capul podului, au fost cuprinși într'un sul negru, ce se răsucia din pămînt pînă în nori. Sulul acela părea ceva viu, un uragan de suflete chinuite, despletite, urlînd îngrozitor,

toate iazmele iadului stîrnite într'o goană ne bună.

Leonte trînti o sudalmă păgînă, un blăstăm înfricoșat, plesni armăsarii cu harapnicul și dete drumul hățurilor...

Dar, cînd ajunse la mijlocul podului, Leonte se uită la apa Moldovei, ce venia umflată și, în scăpărările vinete ale fulgerelor, zări, plutind, legănate pe creasta undelor, trei sicriuri descoperite, unul lîngă altul. La mijloc era boierul, cu tăietura mare la gît, de unde gîlgîia singele șiroaie. În dreapta lui era cucoana și, în stînga, Lazăr Viahu, ciobanul.

Leonte Arnăuțul scoase un răcnet înfiorător și, acoperindu-și ochii cu mînile, scapă hățurile. Armăsarii se mușcară unul pe altul, săriră drept în sus, suciră oiștea și rupseră șleaurile și hamurile. Chervanul izbi ingrăditura slabă a podului și se prăbuși, într'un amestec de lucruri sfărîmate, de cai încurcați în curele și oameni înnebuniți de spaimă, în apele adînci, ce i-a cuprins, rostogolindu-i la fund, deodată.

Trăsnetul a lovit de trei ori hanul. Podul fiind plin cu fin, a ars totul pînă în temelie.

Ruinele hanului deta Ancuța se văd și astăzi, cum mergi dela Hălăucești spre Tupilați.

Acum treizeci de ani, cînd eram copil, la Davideni, mama Agripina chelăreasa mi-a povestit ceva din istoria lui Leonte Arnăuțul. Pe atunci, mama Agripina era foarte bătrînă. Acum de sigur că a murit, iar legenda hanului blăstămat n'o mai știe nimeni, în ținuturile acelea atît de frumoase ale vadurilor rîului Moldova.

N. N. Lenguceanu

În toamna aceasta se împlinesc douăzeci de ani dela apariția revistei literare „Ramuri“ al cărui director este astăzi d. N. Iorga.

Pentru aceasta s'a hotărît punerea de pe acum supt țipar a unui volum sărbătorec.

Volumul va fi țipărit în condițiuni tehnice neobișnuite și în cele 300 pagini se intenționează stringerea tuturor colaboratorilor de pînă acum ai „Ramurilor“.

Pentru aceasta redacția revistei face un călduros apel la vechii și noii colaboratori cu rugămîntea de a trimite manuscrise, fotografii și semnături pe adresa: Institutul de arte grafice „Ramuri“, Craiova.

Misticismul engles

de Dragoș Protopopescu

Se vorbește mult de misticism. Toți bastarzii literaturii își caută legături cu cerul după ce au pierdut prietenia cu pământul. Pseudo-primitivi, poeții aceștia se îmbie deci la misticism. Iată-i comunicând cu tainele naturii, manevrând baghete magice în ritmuri de gimnastică suedesă, cetind panteistic solfegiile ei și încunjurându-se singuri cu mister.

Lucrul aduce bine cu fapta acelor fete imaginative care își scriu singure bilete de dragoste.

Taina nu se săvârșește însă, misterul cu orice preț nu vine. Tipi, el tace; fugi după el, te părăsește și, scris cu literă mare în cele din urmă, el rămâne literă moartă. Ajungi în situația eroului lui Mérimée care se roagă în genuchi amantei să-i spuie cel puțin că l înșală spre a-i da singura iluzie cu puțință că a ținut la el.

Cel mai mare „cocu“ al acestui misticism e și cel mai neputinte poet al vremilor noastre: Paul Claudel. Frances și mistic! Dacă s'a mai auzit de așa ceva!

Între o plenipotență diplomatică, dar nu și de alt soi, și un catolicism de seminar, ceia ce e același lucru—și e un lucru de care, cum spune Béraud, cineva nu se mai vindecă o viață — omul aceste ia interviuri la sfinți și intră în odaia Fecioarei cu chei false..

Aceasta pentru că o mână de mandarina extenuați—nu atîta în Franția, ci la noi, în goană veșnică după monete de aluminiu, ei înșiși aluminișați de prea multă practică supt lună—să i se închine.

Sîntem de fapt în fața uneia din vindictele publice ale literaturii. Oameni cari au pierdut atingerea cu pământul și-au cugetat mîntuirea într'un salt su-

prem pe culmile aerului. Se în-tîmplă însă că aerul e numai o respirație a pămîntului și că organele de adaptare la el sînt o prelungire a unor vechi nevoi pămîntene, tuburile pulmonare fiind numai o ramificație pentru bune sieste, a aparatului digestiv; iar, în ce privește ce-rebelul, o substanță cenușie care cel mult interesează norii... —Înapoi la pămînt, li strigă atunci nimfele aerului, făcute pentru satiri, nu pentru chimiști și amantul care se exaltase pînă la dînsele cu toate pompele pneumatice află că are o burtă cînd cade pe ea, din tavanul imensului borcan în care dum-nealui făcuse vid!

Nu se poate într'adevăr o mai vrednică răzbunare. Poe-tul modern e un om care se eschivează. Dintr'o incapacitate de a trăi care își are originea într'o boemă atavică agravată cu simbolism parvenit, adică într'o *boemă intelectualisată*—cel mai monstruos act al natu-rii—el își reneagă simțurile și apetiturile fiindcă nu le mai are și pregătește o strașnică păcă-leală stomacului făcînd apologia tenului palid. El devine atunci poet „mistic“, așa precum, din aceiași răsturnare de valori creș-tinul a ajuns fariseu.

... Pudicul erou încoronat al lui Montaigne lăsă prin testa-ment să nu fie spălat după moarte ca să nu i se vadă pan-talonii. Poetul modern ar cere același lucru, dar fiindcă *nu-i are*. Motivul devine la dînsul pretext, pudoarea o crasă ne-rușinare.

Știe oricine, afară de poetul modern, că misticismul e un sensualism exasperat, un sen-sualism care nu mai e. Dar, ca să nu mai fie trebuie să fi fost. Și acest trecut, în lumea sim-țurilor, e totdeauna un prezent.

Misticismul e tocmai prelungi-rea senzației în eternitate. E ca prefacerea sunetului în ritm, dincolo de ideia de timp și spațiu, într'o succesiune care ține loc și de una și de alta. E tocmai această proiectare a simțurilor noastre în nesfîrșire, acest relativism al sensualității, trăit cu ascuțime și durere, ceia ce scapă culegătorului absolut, teoretic, al extasului cu orice preț, din poezia modernă.

E ceia ce făcea în oratoriu pe Sfînta Teresa să izbucnească în lacrimi la vederea lui Isus rănit, și, vizitată de atunci me-reu de el sau de diavol, ceia ce pentru mistic e tot una — să se simtă într'una înfiptă în sîn de lancea unui înger și să exale miros de ulei și vioarele pînă și'n mormînt...; ceia ce făcea pe „misticul doctor“ Luis Ponce de Leon din ordinul Au-gustinilor și pe San Juan de la Cruz, adeptul Teresei, să se simtă la fel năpădiți în odaia de culcare de aceiași diavoli, sau... diavole, pentru ca poezia lor să rămînă floarea mistică a veacului al XVI-lea spaniol.

Cu pilda acestora în față se poate ușor afirma că neamul ce! mai puțin abstract, neamul engles, a dat poeziei moderne și cel mai adevărat misticism.

Bîntuital de viziuni *William Blake* care vedea stafii ziua 'n amiaza-mare, devine rapsodul propriilor lui profeții și rămîne acel poet al vedeniei care n'are încă echivalent în literatura u-niversală.

Ce fiu sănătos și trupeș al Scoției s'a ridicat *Robert Burns* la misterul nopții de Sabat din „Tom a' Shanter“ sau cel din „Addres to the De 'il“, „Holy Willies Prayer“, „The Jolly Be-ggars“? Familiaritatea cu as-cunsul lucrurilor, care în ro-uanul contemporan al lui *Horau Walpole*, *Mathew Lewis* sau *ana Raeliffe* devine un joc al teroarei, derivă la poe-tul scoțian în humor și, punc-tat cu grotescul diavolesc. ni

dă speța unică a misticismului vesel.

Misticismul grav tremură în frageda „Cristabel“ sau povestea din „Rubla Khan“ sau în pasărea fatidică din înfiorata baladă a mării care e „The Ancient Mariner“. Cu ele Coleridge desface încăperile inspirației moderne în care Shelley, cu forforescența „Queen Mab“, și mai ales Keats, cu „La Belle Dame sans merci“ și „Eve of St. Mark“, sursură cu glas de pe lumea cealaltă.

Dar poezia mistică engleză culminează în a doua jumătate a secolului XIX-lea la poezii „Sămănătorului“ (*The Germ*) dela 1851: sensualul italian pe trei sferturi: Dante Gabriel Rossetti și „poeticul tapițer“: William Morris.

E caracteristic pentru autenticitatea misticismului lor că mișcarea dela 1850 a fost numită „The Fleshly School of Poetry“ — „Școala carnoasă a Poesiei“ — imputându-i-se adică, de către un grăbit care a trebuit să retracteze, tocmai prea mult apel la simțuri.

Contactul cu natura și nu cu esența lucrurilor, stăruitor la amorosul și pateticul Rossetti e chiar taina misticismului său, cel mai pur și învold din câte cunoaște poezia modernă — poezia engleză, cel puțin, după spusa lui Watts-Dunton, marele critic al romantismului engles, care vede în „renașterea mirării“, renașterea miraculosului, însăși origina acestui romantism.

Tovarăși de suflet cu platonicele Ruskin, care credea că află în nori și firmament „misiunea cerurilor față de om“, în rouă și curcubeu mila lui Dumnezeu și în lumină, harul nesfârșit, dospit pînă și cu carnea noastră, al înțelepciunii sale („Modern Painters“ part. XI, cap. XI, ediția populară), Rossetti și Morris s'au înfruptat din medievalismul pe care li l revelase deopotrivă catedrala gotică și frescele din Campo Santo (Pisa).

SONET

de Giuseppe Leopardi

*Protivnică iubită, cruda soarte
Ți-a pus în mini deplina mea putere,
Și, totuși, m'a lipsit de-o mîngiere
Cînd ți-a deschis un drum spre cer prin moarte.*

*De-ăpururi oglindește unda mării
O frumuseță aspră și ciudată;
De tristu-mi gînd tu nu vei fi uitată
Cît timp nu calc în căile pierzării.*

*Cuvîntul meu ți e făgăduială
Că dragostea, adese ori, în lume
E veșnică, deplină și curată.*

*Și, ca un semn că'n moarte nu te'nșală,
Stuțește amintirii ca un nume
Scris la mormînt pe-o piatră 'ntunecată.*

Trad. de Al. Iacobescu

La Morris, aversiunea pentru Renașterea profană și profanatoare, ce făcuse pe dascălul său, Ruskin, să se revolte împotriva dulceagului Murillo, iar pe maestrul Rossetti să nu se încinte de somptuositatea lui Rafael și amîndoi să li prefere primitivii din întii și-a doua școlă toscană, se altoia pe o descoperire proprie: saga scandinavă, făcută chiar pe solul înghețat al Islandei unde îl minaseră pașii.

La strămoșii lui barbari, în luptă cu elementele oarbe ale naturii, poetul găsisse un misticism nou, al forței, forța ca supremă cunoaștere a tainelor mari, la omul care neputîndu-le înțelege, le curmă și le posedă nimicindu-le.

Frăția preraphaelită, cum s'a numit reacția mistică dela 1850, își are însă cel mai înalt exponent în Dante Gabriel Rossetti. Medievalist atavic, traducătorul pasionat al lui Dante și al primitivilor italieni, dela Ciullo d'Alcamo la Cavalcanti, adăuga în mod fericit la natura lui de Italian exuberant acel anglicanism eterat care făcuse din sora lui, poeta Cristina, o sfîntă. Din această unică împletire de sînge deriva de sigur

misticismul pe care moartea timpurie și ideală a unei ființe adorate îl potența adesea cu extas. Nu există fusiune mai absolută a realului în ireal ca aceea din „The Blessed Damsel“, unde iubita plecată în cer a încremenit acolo, cu gîndul la iubitul părăsit, ca o icoană de veșnică aspirație amoroasă.

Cine vrea alte icoane ale acestui misticism erotic cetească sonetele sale (*The House of Life*), poate cele mai frumoase după cele shakespeariene. Misticism magic infioară piatra năzdrăvană din „Rose Mary“, cu duhuri închise, dar răscumpărate și eliberate de față, prin păcat, sau bate cu hohot sinistru în mărturisirea crimei din „A last Confession“ ori cu aripile destinului în balade neîntrecute ca „The White Ship“ sau „The Ring's Tragedy“.

Nu putem decît să le semnalăm aici. Și să trimetem la ele pe poetul și cetitorul român pentru a înțelege că adevăratul misticism nu e galvanizarea eului cu lecturi, cum nu e nici deșertarea în scris a unui crebel exacerb, nici reabilitarea în literatură a practicei inane.

Despre musica cehoslovacă

de Jindra Hušcova și Antonin Horejs

Dacă voi începe conferința mea vorbind mai întâi despre marele compositor Smetana, aceasta nu înseamnă că înaintea lui arta musicală în Cehoslovacia n'ar fi ajuns la un grad înalt de cultură. Musica națională, — cea mai ales — a fost totdeauna cunoscută dincolo de granițele țării noastre. așa că în istoria universală a muzicii întâlnim numele multor compozitori și profesioniști cehi, cari au trăit din motive sociale departe de țara lor, ducând astfel pe meleaguri străine ecoul cântecului și artei cehe.

Un șir întreg de compozitori au apărut în Cehoslovacia înaintea, în timpul și după epoca barocă, creînd o tradiție curată și cinstită muzicii cehe, care apoi a culminat cu talentul universal al lui Frederic Smetana.

După cum neuitatul dv. poet Alecsandri a spus cu un mare spirit de observație că Românul e născut poet, tot astfel se spune că Cehul e născut musicant, cea ce ascunde și un pic de adevăr în sensul că aproape mai toate curentele artistice au avut un puternic răsunet la compozitorii cehi, atât în țară, cât și peste graniță.

Mai târziu a venit epoca romantismului, a naționalismului și a neoromantismului — toate ideile acestea inspirînd într-o nervoasă gradație o mare mișcare în silințele artistice și musicale — în dorința de a crea o adevărată artă națională — și toate sintetisîndu-se în marea operă a lui Frederic Smetana (1824—1884), care e și întemeietorul muzicii naționale cehe.

Smetana, ca compositor are pentru noi o însemnătate incomensurabilă pentru că a creat nu numai opera națională, și

un șir nesfîrșit de compoziții orchestrale și vocale, dar și pentru că prin geniul său a îndrumat pe calea sănătoasă și sigură mișcarea noastră musicală în cea ce privește evoluția muzicii și a teoriilor ei. Influența sa e covârșitoare și astăzi în haosul ce l-au creat direcțiunile diverse ale modernismului.

Compozițiile lui Smetana, chiar dacă nu am ținea samă de însemnatul său spirit de organizator, de oare ce a fost primul care a ridicat opera din Praga la gradul înalt ce-l avuse pe timpul lui Mozart, și chiar dacă n'am luat în samă activitatea sa de șef de orchestră și maestru al pianului, compozițiile sale, și personalitatea sa ni rămîn o apariție monumentală pentru istoria muzicii noastre naționale.

Astăzi nepare natural că Smetana zic, fiind apărătorul lui Ricard Wagner în muzică și mai ales în operă, să fi fost defăimat de dușmanii săi, și iarăși natural că el, în ciuda tuturor greutăților, a învins prin păreri și activitatea sa.

Cea ce e însemnat să știm e că, fiind admiratorul lui Wagner, totuși în operele sale n'a fost subjugat influenței lui, ci a rămas o puternică individualitate a rasei sale, dela care a împrumutat toate calitățile tipice, astfel că în epoca neoromantismului el rămîne totdeauna individual, propriu. Geniul operelor sale este bine definit, ele avînd prin acțiunea lor gradată, prin dramatismul puțin comun, prin lirismul natural lipsit de sentimentalism toate calitățile de mare poet și pictor musical.

Astfel fiecare operă a sa diferă prin diversitatea temelor sale musicale. ale personajilor

sale, cât și a acțiunilor dramatice.

Smetana pe scenele operelor străine e cunoscut prin opera „Mireasa vîndută“, care totuși nu e cea mai bună. Este altfel lesne de înțeles motivul de ce „Mireasa vîndută“ a pătruns în repertoriul statornic al scenelor străine; pentru că prin ea a înviat geniul de operă comică neglijat după moartea lui Mozart și care prin Smetana s'a ridicat iarăși la un foarte înalt nivel. Opera sa capitală rămîne însă „Libusa“, care poate sta alături de cele mai perfecte opere clasice, care operă însă nu și-a putut croi drumul scenelor străine din cauza subiectului ei pur național. Celelalte opere ale lui Smetana, „Dalibor“, „Sărutul“, „Două văduve“, „Zidul demonului“, „Secretul“, sînt de mari calități artistice, ele încep însă abia acum a fi luate în samă în străinătate.

Prin enumerarea sus numitelor opere n'am terminat însă activitatea compositorului Smetana. E rîndul creațiunilor sale orchestrale. Poemul său simfonic în șase părți, „Patria Mea“, este și va rămîne unul dintre cele mai însemnate compoziții ale acestei ramuri de literatură musicală. În el Smetana a cîntat țara sa, istoria și poporul ei, începînd cu timpurile mitologice și sfîrșind cu prezentul. Dintre alte poeme simfonice numim: „Hakon Jarl“, „Tabăra lui Waldstein“, „Ricard al III-lea“, factura cărora se leagă strîns de prietenia ce Smetana purta lui Liszt. Afară de aceasta Smetana mai are un mare număr de uverturi și compoziții orchestrale.

E necesar să vă amintesc și compozițiile sale pentru pian,

Mai pe larg trebuie însă amintite compozițiile lui Smetana în ramura muzicii sale de cameră, unde Smetana este propovăduitorul unei mișcări noi și unde învie vechea

formă, pe care o completează cu inspirațiile sale. Trei compoziții pentru muzică de cameră: „Trio Gmol“, „Quartetul „Din viața mea“ și „Quartetul Demol“, rămân o oglindă fidelă a vieții lui Smetana, ele fiind singurele compoziții unde Smetana rămâne subiectiv, descriind în ele afară de bucuriile vieții sale și destinul său amar, care se asemănă mult cu acele ale lui Beethoven.

Smetana a devenit surd la sfârșitul vieții sale, apoi a incubat. El trebuie însă să rămână veșnic întipărit în mintea oamenilor pentru că tocmai în timpul surdității sale, care este cea mai mare tragedie pentru un suflet de compozitor, a scris cele mai mari și monumentale opere ale sale, tocmai unde bucuria și dorul de viață sînt descrise mai convingător.

Smetana rămîne original în activitatea sa literară, cît și cea musicală.

El rămîne compozitor polifonic de mare stil, care știe să redea printr'o concepție justă trăsăturile esențiale ale națiunii în cea ce privește ritmul și teme, precum și diversitatea impresiunilor sufletului ceh. Individualitatea sa bine cristalizată mărește, pe lângă Wagner, Berlioz, Verdi, Grieg și Liszt, rodnică epocă musicală a veacului al XIX-lea. Dacă omenirea până astăzi nu l-a recunoscut în de ajuns, aceasta va veni în scurt timp, pentru că opera unui compozitor de concepția lui Smetana rămîne veșnic tînără și ajunge să fie prețuită de fiecare om musical în mod egal cu operele celorlalte individualități mari ale muzicii.

Trecem la al doilea mare compozitor cehoslovac, *Antonin Dvorák* (1841 - 1904). Dvorák este cel mai cunoscut dintre compozitorii cehi în străinătate și reprezintă de obicei acolo arta noastră musicală. Succesele sale artistice au început abia cînd a împlinit treizeci ani.

Mai pe urmă însă popularitatea sa a pătruns cu mare iuțeală, cîștigîndu-și mai întîiu renumele în Anglia, unde s'a făcut cunoscut prin compozițiile sale de oratoriu și cor. În Germania și-a cîștigat renumele cu ajutorul editorului Simroc - și mai ales prin sprijinul lui Bülow și Brahms, cu cari a fost legat și de interese artistice. Între operele lui Brahms și Dvorak se întinde un fir argintiu, care le leagă și le apropie prin forma concepțiilor lor, ele fiind baze pe tradiția beethoveniană și avînd predilecție pentru forma musicală absolută.

Dvorak a crescut în mijlocul poporului, ceea ce a influențat și lăsat urme caracteristice în opera sa în ceea ce privește melodia, unde foarte des și involuntar se sprijină pe caracterul cîntecelor populare, precum și în ceea ce privește ritmul, unde a fost influențat de cadențele elementare ale ritmului popular. De-o importanță deosebită sînt la Dvorak calitățile sale de instrumentalist, care adumbresc defectele de formă ale compozițiilor sale grandioase.

Diversitatea genurilor îmbrățișate pe Dvorák este foarte mare și întrece mult pe ale prietenului său Brahms. Terenul ferm al creațiilor lui Dvorák a fost muzica absolută, adică poemele simfonice și compozițiile pentru muzică de cameră sextete, quintete, din care mai ales sînt și compozițiile sale de «trio», între care trebuie amintite «dozenele» sale, care impresionează prin diversitatea temelor lor. Afară de poezii simfonice și muzică de cameră, el este cunoscut și pentru însemnătatea compozițiilor vocale. În ceea ce privește compozițiile de oratoriu, el a arătat încă prin «Imnul» (opul 14) puterea activității sale în acest gen, în care oratoriu «Stabat mater» va rămîne o operă de desăvîrșită perfecție. În opera aceasta

ca și în celelalte oratorii, Dvorák urmărește tradiția creată de Bach și Händel. În muzica dramatică Dvorák s'a apropiat de ideile lui Wagner; înțelegerea însă a baselor teoretice ale muzicii moderne a făcut că n'a ajuns și în operă la succesul dorit. Astfel din șirul operelor sale «Dimitrie», «Iacobin», «Diavolul și Caterina» și «Rusalca», numai cea din urmă a avut succese mai răsunătoare.

«Rusalca» (Zîna) e compusă pe textul poetului Iaroslav Kvapil, renumit la noi și ca dramaturg prin punerea în scenă a ciclului shakespearian.

În «Rusalca», dezvoltată în atmosfera basmelor și a feericului, Dvorák a pus concepția lirismului său nobil și plin de finețe. În afară de acestea el ni-a mai dat diverse compoziții pentru piano și canto.

Nu putem trece de altfel nici peste compozițiile sale orchestrale de program, care caracterizează înclinația sa spre influențe neoromantice. Din categoria aceasta fac parte «Rapsodiile slave», «Carnavalul», «Othello» și celelalte poeme simfonice cu subiecte feerice și eroice. O altă operă interesantă, unde Dvorák a făcut să se releveze puterea ritmului său și dragostea sa față de caracterul danțurilor slave și mai ales cehe, e «Danțurile slave».

Dvorák a fost artist de puțină educație și a ieșit din mijlocul poporului, dar prin sănătosul său talent a pus baza solidă a operei sale. El n'a fost un gînditor și operele sale n'au profunzimea cugetului. Ele rămîn însă calde prin optimismul lor vesel, cu care compozitorul privește lumea, și puternice prin naturalul lor sincer.

Va urma.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 210 lei fiecare.

CRONICA

Scoala de misionare morale și naționale dela Vălenii de Munte.

De doi ani de zile există la Vălenii de Munte o școală de Misionare morale și naționale sub conducerea d-lui N. Iorga. Absolvenți de liceu și de școală normală din cele mai depărtate unghiuri ale țării, își completează aici o cultură generală pe care învățământul secundar o oferise numai superficial și rigid. Pătrundere în problemele adânci ale culturii generale, spontaneitate, simțul răspunderii, independența în cugetare, iată lucruri rare pe care Școala de Misionare le dăruiește membrilor sale.

Publicăm mai jos cuvântarea pe care domnișoara Ileana Zara, absolventă a Școlii de misionare a ținut-o în ziua părăsirii acelei școli.

„Domnule Profesor,

„Ne găsim în momentul de care un an întreg ne-am temut, acela în care trebuie să ne despărțim de tot ce ni-a fost atât de drag, și de care clipe de înălțare sufletească, ne țin strins legate pentru totdeauna. E unul din cele mai dureroase momente pe care-l trăim, și ne îndeamnă sufletele să vă spunem câteva cuvinte:

„Ați criat pentru noi colțișorul acesta de liniște, în mijlocul unei naturi plină de poezie și dătătoare de gânduri curate, o atmosferă de prietenie, de intimitate, în care ne-am simțit ca acasă la noi, și unde am fost în adevăr fericiți.

„N'a pătruns aici nimic din zburciunile vieții din afară, nimic din ceia ce e urit și rău, așa că în această lume aleasă noi n'am simțit decit prezența de fiecare oră a unui suflet mare, care ne-a îndemnat la lucru și ne-a inspirat gândurile.

„Ne-am strins din toate colțurile țării și n'a mai fost între noi deosebire de limbă sau de sentimente; am fost ca niște surori, urmărind, toate, calea ideală pe care d-voastră ni-ați arătat-o. Aici ni s'a transformat ființa întreagă, ni s'a deschis înainte perspectiva unei vieți pe care am înțeles s'o facem frumoasă prin noi înșine, în care să ne găsim mulțumirea pe calea înaltă a binelui. Ne-ați învățat aici, în mijlocul naturii, să iubim natura, să ni iubim neamul pe care ni l-ați făcut cunoscut prin minunate lecții de istorie, care au fost clipe de viață trăită în trecut,

fapte care păreau că se petrec în jurul nostru, evocări de figuri și caractere de la care am luat exemple pentru viața noastră. Ne-ați făcut să prețuim pe strămoșii noștri, pe acei oameni plini de demnitate și de bun simț, și sufletele noastre vibrau de entuziasm și de bucuria de-a învăța; ni-ați îmbogățit mintea și sufletul deschizându-ni orizonturi largi și noi de viață: nu era numai cunoștința care să se adauge în mod pasiv la ceia ce știam noi, ci au fost evocări ale unei vieți întregi, a societăților care trăiesc prin ceia ce au dat ca contribuție pentru progresul omenirii, și de aici am scos marea învățătură că un om trăiește numai prin ce dă din sufletul lui pentru alții. Au fost clipe de înălțare sufletească pentru că erau lucruri care se adresau nu numai minții, dar și sufletului nostru.

„Departate de zburciunile vieții, ni-ați arătat care e viața cea adevărată, cit de adâncă e mulțumirea celui ce împrăstie lumină, și ni-ați mai învățat, Domnule Profesor, ceva de mare preț pe care școala cealaltă nu ni l-a dat ca aici: ne-ați învățat să gândim, ne-ați lăsat să spunem ceia ce am crezut noi în multe ocazii, și prin aprobarea d-ștră ni-ați dat încrederea în noi înșine.

„Liniștea atât de prielnică pentru studiu ni-a oferit clipe de desfășurare sufletească, tocmai fiindcă nimeni nu ni-a dat ceva silit: am făcut cum am vrut, și-am făcut mult, învățând în acest an mai mult decit am fi putut afla o viață întreagă în altă parte.

„Aici am înțeles mai bine care este rolul și datoria noastră în viață, am câștigat curaj și îndemn la muncă, pentru că am avut înaintea noastră cel mai strălucit exemplu. Ne-ați ajutat să ni făurim o țință în viață, un ideal spre care să tindem în mod cinstit și numai prin noi înșine.

„Nu știm dacă avem în noi destul suflet ca să vă mulțumim pentru tot ce ni-ați dat: pentru grija părintească de fiecare zi pe care ați avut-o pentru noi, pentru acea bunătate caldă care s'a răspândit așa de larg în jurul nostru, pentru fericirea pe care am simțit-o.

„Am înțeles că mulțumirea care trebuia să v'o aducem este aceia de-a fi așa cum a-ți dorit d-ștră: vă

promitem că vom duce cu noi solii acestor gânduri bune în colțul de țară în care vom lucra. Glasua d-ștră va vorbi prin noi lumii aceleia care încă nu vă cunoaște, care nu știe că aici la Vălenii este lumină, lumină curată și multă pentru toți, așa cum a fost și pentru noi.

„Viața poate ni păstrează grele încercări și suferinți, dar nădăjduim să le învingem, să trecem peste ele.

„Vom vedea de departe căsuța aceasta prietenoasă, liniștită, încunjurată de verdețură și de flori, în care am trăit ca niște copii fără grija zilei de mine, o vom vedea ca pe un liman dătător de bucurii curate, ca pe un far luminos, iar pe d-ștră, creatorul acestei lumi, înalte și senine vă vom avea vecinic înainte ca pe cel mai ideal exemplu. Trebuie să mulțumim încă d-ștră pentru bunătatea cu care ni-a vorbit totdeauna și pentru minunatul exemplu ce ni-a dat; sintem recunoscători d-ștră Sadoveanu, care pe lângă lecțiile ce ni-a făcut, a venit la noi cu atita bunătate, cu sfaturi și îndemnuri bune.

„Trimitem un cuvânt de mulțumire tuturor profesorilor și profesoarelor care au venit să ne învețe atitea lucruri frumoase; mulțumim mult d-ștră directoro care prin îngrijirea d-sale atât de plină de atenție și bunătate ni-a dat putința să lucrăm în liniște și să trăim în afară de orice grijă, numai în lumea ideală pe care ni-ați creat-o.

„Plecăm, ducind cu noi imaginea vie și duiosă a acestei căsuțe înflorite care ne-a adăpostit cu prietenie, în care am petrecut cele mai frumoase are din viața noastră; plecăm ducind în suflete icoana clară a călăuzitorului care ne va îndruma mereu pe calea binelui, ni va purifica sufletele și ni va da curaj. Plecăm cu gândul și cu dorul de-a ne întoarce iar aici, unde e adevărata viață morală!”

Cînd poeții fac politică... Maurras a spus, în nu mai știu care recentă împrejurare, că orice discuție literară bine îndrumată, duce la politică. Întinzînd observația, de sigur interesantă (a vajnicului luptător monarhist de la „Acțiunea Francesă”) am putea formula postulatul pretutindeni, și totdeauna verificat, că orice carieră literară bine întrebuintată, duce în lagărul politicii militante: Ovidiu, Dante, V. Hugo, Blasco Ibañez, D'Annunzio, ... sînt tot atitea exemple.

Datorită însă temperamentului lor deosebit de impresionabil, caracterului lor idealist, veșnic însetat de frumos, s'a întâmplat, mai întotdeauna, că poeții aventurați în politică au avut multe și mari neplăceri.

Dintre cei citați mai sus niciunul n'a fost cruțat de cortegiul negrelor sbuciumări rezultate din contrastul și nepotrivirea dintre aceste două lumi ireductibile: viața și visul.

Dar iată ce i-o, fost dat să pată, mai săptămânile trecute, cunoscutului poet german *Johannes R. Becher*. Nemulțumit de înscăunarea mareșalului *Hindenburg* ca președinte al republicii — pentru dînsul *Hindenburg* și republică sînt două noțiuni contradictorii, — *Becher* a scos la iveală o carte de-o extraordinară vehemență polemică: „*Cadavrul pe tron*“. Cum, însă, în anii de după războiu, *Johannes Becher* a tipărit o întreagă serie de lucrări cu caracter revoluționar; cum, în recenta lui operă aceea, printre altele, apologia luptei de clasă și făptuia sacrilegiul de-a batjocuri scumpele prejudecăți naționaliste ale junkerilor, — a stărnit o furtună de indignare patriotică. Și, pe cînd își petrecea liniștitele zile de concediu, în *Württemberg*, sosește pe neprăvestite un ordin telegrafic de arestare, fiindcă procurorul general al Imperiului, citindu-i cartea „*Cadavrul pe tron*“, a văzut în această scriere îndemna fățiș la înaltă trădare.

Iată de ce spuneam că poeții n'o prea nemerescoind fac politică...

V.

Figuri uitate. *Julia B. P. Hajdeu*. Se împlinesc, luna aceasta, treizeci și șapte de ani de la moartea *Juliei Hajdeu* — «cette fleur exquises dont l'éclosion a été brusquement interrompue, mais dans laquelle le botaniste reconnaît tous les caractères de la plus rare variété» (*Sully Prudhomme* despre *Julia Hajdeu*).

De și, astăzi, personalitatea genialului copil aparține mai mult legendei și misterului decît literaturii, socotim, totuși, că e de datoria noastră să improspătăm pentru marele public amintirea despre acel caracter nobil și spirit mare, despre acea vie inteligentă care a fost *Julia noastră*...

*) „Oeuvres Posthumes“ de *Julie B. P. Hajdeu* „*Bourgeois d'Avril*“ *Hachette*, Paris, 1899.

Născută la București în *Novembre 1869*, și-a petrecut primii ani ai copilăriei în casa unde se găsesc azi *Arhivele Statului*. La vîrsta de trei ani știa să cetească, iar la opt ani vorbea curent: germana, franceza și engleza. Mai înainte de a împlini nouă ani, isprăvia cursul primar, — iar la unsprezece, terminase clasa a patra secundară la liceul *Sf. Sava* și reușise cu distincție la examenele de admitere în conservatorul de muzică.

Plecă apoi la Paris, împreună cu mamă-sa, pentru a-și continua învățătura la *Sorbona*. Aici trece cu mare izbîndă examenele de bacalaureat în litere, de și nu avea mai mult ca șaisprezece ani. În toamna aceluiași an (1886) se înscrie la Facultatea de Litere, studiind în același timp pictura și muzica, pentru care avea un prodigios talent. Ceva mai tirziu, *Julia Hașdeu* tinu două savante conferințe la *Sorbona*, despre: logica ipotezei și cealaltă despre *Herodot*. Cele mai plăcute ceasuri le petrecea însă scriind. Moștenise darul divin al poeziei, atît de la tatăl ei cît și de la bunicul și străbunicul ei. Acesta din urmă, *Tadeu Hajdeu* scrisese în limba polonă *) ode, al căror subiect îl forma sentimentul de dragoste și dor pentru patria sa, *Moldova*, iar *Alexandru Hajdeu* — bunicul lui — a scris în limba rusească un volum întreg de „*Sonete moldovenești*“. De asemeni tatăl său, *Bogdan Hașdeu*, savantul nostru isto ic și filolog, a fost, după cum se știe, un adevărat poet.

Lucrînd în aceeași direcție, spre care o împingeau tainice forțe atavice, *Julia Hajdeu* a întrecut prin puterea talentului pe ilustrii săi înaintași. De și a părăsit viața la vîrsta de noușprezece ani, a lăsat totuși o considerabilă operă literară: vre-o șase volume, dintre care două de poezii („*Bourgeois d'Avril*“ și „*Chevalerie*“), toate în franceză.

Caracter de-o rară discreție, *Julia Hașdeu* n'a publicat aproape nimic în timpul vieții; mai mult chiar, își semna adesea poeziile cu pseudonimul *Camille Armand*, de și numai cei de aproape i-ar fi putut descoperi versurile pe care le păstra în mare taină și cu multă grijă.

Despre valoarea poeziilor *Juliei Hașdeu*, s'au exprimat elogios în special *Sully Prudhomme* și *Emile Boutroux*, cu prilejul tipăririi volumului „*Bourgeois d'Avril*“, un an după moartea genialului copil.

Intr'adevăr, iată cum caracteri-

*) Familia *Hașdeu* — străveche familie moldovenească — se refugiase în Polonia pe la 1760.

sează cunoscut literatul și filosof *Em. Boutroux* opera *Juliei*: „*Versurile sale îi fac un loc de cinste printre poeții noștri*. Ele au toată grația și întreaga delicateță a unei arte foarte distinse, și, de asemeni, calitatea supremă: sinceritatea“.

Merită să amintim, că de și întreaga ei operă literară a fost scrisă în limba franceză, totuși *Julia Hașdeu*, care era *Moldoveancă* după tată, *Ardeleană* după mamă și *Munteancă* după locul nașterii, se arată întotdeauna mîndră de a fi *Romîncă*.

V.

Hans Christian Andersen este și rămîne, alături de *Henric Ibsen* și *Björnson*, unul dintre cele mai glorioase nume din literatura scandinavă.

A devenit celebru prin acele minunate povestiri, de-o deosebită frăgezime de suflet, pline de sinceritate și humor naiv, debordînd de bunătate, și cuceritoare, mai ales, prin firescul și simplitatea stilului, — povestiri care-au făcut farmecul atîtor generații de copii din Europa și America.

Dar *Andersen* nu a fost numai un scriitor de geniu; a fost și un mare om. Mare prin extraordinară energie morală cu care, sărac fiind și fiu de țăran, a ținut piept tuturor încercărilor vieții, urmărind țelul său suprem, ca un iluminat, nepăsător la tot ce-i era străin ori potrivnic: «Să devină celebru și slăvit, să ajungă onorat și admirat, — asta-i răsuna în urechi în fiecare dimineață și ziua întreagă» — ni spune biograful său, *Georg Brandes*.

Și a triumfat. E adevărat că la apariția primelor sale opere, prin 1835, nimeni, aproape în *Danemarca* nu se entusiasmează. În *Germania* însă, succesul operei sale fu considerabil. De-abia atunci văzură compatrioții săi daneși valoarea lui *Andersen*. Prin 1844 era o glorie națională și familia regală însăși se mîndră să-l aibă de oaspe. A murit în 1875, în vîrstă de 70 de ani.

În luna *August*, anul acesta, s'au împlinit cînzeci de ani de la moartea lui *Hans Christian Andersen*.

V.

Sentimentul plictiseli în literatură. Cunoscutul romancier francez *Henri de Régnier* a dat la iveală, foarte de curînd, o lucrare al cărui obiect principal îl formează analiza leneviei de spirit și a plictiseli în care își tirăsc existența mulți oameni nevoiți să trăiască în provincie. Studiul-roman al d-lui

de Régnier ni arată în chip magistral cum plictiseala apasă viața cotidiană a micilor: orașe raritatea distracțiilor de ordin mai înalt, lipsa aproape totală a neprevăzutului, banalitatea exasperantă a figurilor, mereu aceleași, platitudinea preocupărilor sfârșesc prin a transforma, încet dar sigur, sufletele, făcându-le stupide, răutăcioase, meschine.

Pe cit de interesant, însă, subiectul acestei cărți (*Le Divertissement provincial*), tot pe atît de interesante și lămuririle criticului *Ed. Jauloux* despre felul cum a evoluat sentimentul plictiselei în literatură, lată ce scrie d sa ca introducere la recensia pe care o face lucrării d-lui Henri de Régnier, într'unul din numerele hebdomadarei celei mai răspândite în Franța „*Les Nouvelles Littéraires*”: „Plictiseala nu este ceva nou în istoria umanității; Romanii suferiau chiar de acel teribil *toedium vitae* care se pare să-i fi torturat groaznic, iar Evul Mediu a cunoscut acea *acedia* a mănăstirilor, care nu este altceva decît o formă mai înaltă a plictiselei. Cu toate acestea plictiseala și-a făcut tocmai tîrziu intrarea în literatură, și e de mirare că un rău așa de vechiu n'a fost exprimat mai degrabă. Chateaubriand a fost cel dintîiu care a dat o formă acestei misterioase suferinți morale, a cărui zgăvire umple jumătate din opera sa și pe care nimeni n'a redat-o cu atîta putere, adincime și înțelegere ca Beaudelaire. De aici încolo, însă, plictiseala ajunge, una din musele scriitorilor contemporani.”

În literatura noastră avem exemplul operei d-lui *G. Bacovia*, pe drept cuvînt numit „poet al desnađejdilor provinciale”.

V.

O Federație a Uniunilor intelectuale, care să grupeze Uniunile naționale ale intelectualilor de pretutindeni, își propune să realizeze scriitorul german *Karl Anton Rohan*, autorul pătrunzătorului studiu despre timpurile de față, intitulat *Europa*.

În acest scop a făcut să apară la Leipzig o mare revistă de propagandă, primită cu multă simpatie de toate cercurile de intelectuali din străinătate.

Inițiatorul Federației pledează cu multă căldură pentru o apropiere între reprezentanții activității intelectuale din diferite țeri, care nu s'ar putea realiza depline decît în momentul cînd aceasă apropiere ar conduce la relațiuni personale și directe cit mai strînse. Numai ast-

fel crede Rohan că s'ar putea impune din nou valoarea socială a intelectualilor—pretutindeni răsturnată—, și tot astfel s'ar remedia deșordinea ideilor care a împins atîtea societăți umane la anarhie.

După cum vedem, ideia lui *Karl Anton Rohan* nu e originală, deoarece, se știe că îndată după războiul romanticierului englez *John Galsworthy* (*Balzacul Angliei*) a întemeiat clubul *P. E. N. (Pen Clubus)*, care grupează pe toți oamenii de litere englesi, fără deosebire de școli, cenecluri ori credințe politice.

Exemplul acestui „*Pen Club*” a fost, apoi răpede imitat de mai toate țerile, și de vre-o trei ani au loc congrese ale „*Pen Cluburilor*” din toată lumea. Rostul acestor congrese este să urmărească tocmai acea solidaritate intelectuală care-l preocupă și pe Rohan. Originalitatea acestuia ar fi dar caracterul mai larg al Federației preconisate, care este sortită să cuprindă, nu numai pe scriitori, ca „*Pen Clubul*”, ci pe toți intelectualii de samă din toate țerile.

V.

Reviste

Răsăritul, an. VII, nr. 41—48. Stăruință, hotărîre, modestie, muncă ordonată, drum limpede, ideal se înfățișează într'un tot în revista redactată de d. I. Gr. Opreșan.

O revistă culturală trebuie să fie nuanțată și de nota de morală, fie prin alegerea subiectelor, prin tratarea lor, dar și direct prin chiar prezentarea unor probleme de morală. Aceasta o face d. Troșoiu în primul articol „*La rang de dogmă*”.

Printr'o justă observație analitică, printr'o apropiere naturală, —lipsită de orice retorică,—de morală creștină și, printr'un vioiu umor, d-sa întreprinde o șarjă împotriva minciunii noastre de toate zilele și de toate felurile ajunsă la „*Rangul de dogmă*”.

„*Tata Cornea...*” e un viu portret pe care d. Lascarov Moldovanu, smulgîndu-l din bogata-i comoară de amintiri, reușește să-l învâluiească din bielșug cu simpatiile cetitorului.

Cită putere de evocare, cită strecurare în inimile altora, a iubirii pămîntului din greu muncit, a pămîntului presărat cu semne amintitoare ale faptelor strămoșești, cită căldură de graiu neaș românesc în «*Dincolo de stepe*», al d-lui Opreșan! Găsesc aici sufletul Românului

întreg: dragoste de trecut, liniște și muncă pentru ziua de azi și puternică încredere în vremile ce vor să vie: «*În calea vieții acestui neam de multe ori s'au așternut stepe întinse. Dar dincolo de ele a luminat totdeauna crucea biruinților.*”

Urmează schița d lui *N. Pora*, „*Moștenirea*”, cu suficiente calități literare de formă și de fond.

Restul: poeziile, cronica, pagina pentru copii, meticuloasă pagină a cronologiei evenimentelor, contribuie la desăvîrșirea notei de armonie a unei bune reviste de cultură și literatură.

B.

BIBLIOGRAFIE

■ **Al. Al. Leontescu**—*Foi de papirus*.

(Trei volume de poeme biblice). *N. Iorga*.—*Les écrivains réalistes en Roumanie au XIX-e siècle*, Paris—Gamber, 1925. 8 franci.

Virgil Șotroșa: *Tătarii în valea Roanei*; tip. „*Ardealul*” Cluj, 1925.

Virgil Șotroșa: Două tablouri statistico-istorice din anii 1714 și 1733 privitoare la preoții romini din Valea Someșului, *Cartea Românească*, București.

Ion Dragoslav. *Facerea lumii și alte povestiri*; „*Cartea Românească*”.

I. Dimitriu-Dămienescu. *Dicționar pedagogic enciclopedic*, vol. I *Roman*, 1925.

I. Slavici: *Mara*, roman, ediție nouă; edit. *Cartea Românească*, 1925.

Liviu Rebreanu: *Pădurea Spinuzărilor*, roman, ediția III; edit. *Cartea Românească*.

M. Sadoveanu: *Frânze în furtună*.

Universul Literar

Cuponul Nr. 22.

Strângeți complet aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului” printre cari 2 CASE, și 2 VILE.

—Tragerea în toamnă—
Citiți în „Universul” lista premiilor.